

Medisinsk ordbok for sjuende gang

Mange helsearbeidere vil ha nytte og glede av Kunnskapsforlagets medisinske ordbok. Den bør brukes flittig.

Førrige utgave kom for fem år siden (1). Nå foreligger sjuende utgave (2). Mange av kvalitetene er videreført: solid innbinding, behagelig skriftbilde med romslig marg og et brukervennlig format. Boken inneholder 21 000 artikler, hvorav ca. 3 500 er nyskrevet for denne utgaven, samt ca. 700 minibiografier og 350 strektegninger. Den nye utgaven er ca. 30 % større enn den forrige pga. oppdateringer og utvidelser. For å få til dette uten at boken skulle bli tykkere, har man valgt et blankt og tynt papir, som er temmelig gjennomskinnelig, uten at det oppleves negativt. Ved kjøp av papirutgaven får man tilgang til et seks måneders abonnement på den elektroniske utgaven via Kunnskapsforlagets nettsted (3). Dette bidrar til å øke bruksverdien ytterligere.

Det er ingen tvil om at denne ordboken er både god og nyttig, og redaksjonen har nedlagt et betydelig og verdifullt arbeid. Men en god ordbok kan bli bedre, og jeg skal kort omtale noen utfordringer nedenfor.

Ulike skrivemåter

I mange tilfeller brukes ulike skrivemåter i brødtekst og i faktaboksene i marginen. Kaposis sarkom skrives med både stor og liten k og Köhlers sykdom med både ø og ö, sitronsyresyklus skrives som både Krebs-syklus og Krebs' sykklus. Skal man skrive malpigisk legeme eller Malphigisk legeme når mannen bak angis å hete Malpighi? Langerhans' celler og Langerhans' øyer, med navn etter tyskeren Paul Langerhans, kan ifølge brødteksten også skrives langerhansceller og langerhansøyer, mens i marginen oppgis ytterligere to skrivemåter: Langerhans celler (uten genitivs-s) og Langerhanske celleøyer. I brødteksten skrives Kawasakis sykdom, mens i faktaboksen angis Kawasakis syndrom (dette er ikke bare av akademisk interesse ettersom det på samme side angis at Kennedys sykdom og Kennedys syndrom er to forskjellige tilstander). Det er uklart om man på denne måten ønsker å markere at alle formene er gangbare. Uansett bør man rydde opp i dette til neste utgave.

Genitivsformer

Mange angivelser av genitivsformer er forvirrende. På norsk skal eieform angis uten apostrof, bortsett fra for ord som ender med s, z eller x (4). Det heter Pers bil, ikke Per's bil. Det er derfor underlig at man i denne ordboken angir formene Lauenstein's leie, Charcot's ledd, Meinicke's reaksjon eller

Budd-Chiari's syndrom – med apostrof foran s-en – når vanlig genitivsform på norsk burde tilsi Lauensteins leie, Charcots ledd, Meinicke's reaksjon og Budd-Chiaris syndrom. På samme forvirrende vis angis at det skal hete Homans' tegn og Simmonds' syndrom – med apostrof etter s-en. Det heter Homans tegn og Simmonds syndrom. Her trengs også en grundig gjennomgang til neste utgave.

Bindestrek

Også bruken av bindestrek er vaklende. Jeg strever med å finne systematikken i oppslag som Sven-Johansson-nagle (etter Sven Johansson), Cornelia de Langes syndrom (etter Cornelia de Lange), Walker Warburg-syndrom (etter Walker og Warburg) og Werdnig-Hoffmanns syndrom (etter Werdnig og Hoffmann). Et annet problem er at bindestreken ofte mangler i sammensatte uttrykk, f.eks. for Fab-fragment, in vitro-fertilisering eller Angle-klasse.

Engelske oppslagsord

Det angis en rekke engelske oppslagsord. Det er fornuftig, men norske alternativer bør angis der slike finnes, f.eks. fagfelleverderer eller ekstern fagverderer for referee. Innimellom angis uheldige hybridformer som single foton emisjonscomputertomografi (i stedet for enfotonstomografi), case control-studie (pasient-kontroll-studie) osv. Også en del norske oppslagsord er diskuterte, f.eks. «uroelige legger» for restless legs i stedet for «rastløse bein». Tidsskriftet forsøker i samarbeid med fagmiljøene ofte å finne frem til norske oversettelser av slike faguttrykk. Hvorfor man i denne ordboken velger andre former, og, vil jeg påstå, mindre heldige former, er vanskelig å forstå.

Intern konsistens

Et vanlig og til en viss grad unngåelig problem i ordbøker, også denne, er manglende intern konsistens. Under brystvorte står anført skrivemåten mamille, mens oppslagsordet er mammilla med to m-er. Sykdommen aids skrives med små bokstaver, men KOLS med store. Under oppslaget axilla står forklaringen armhule, men ingen henvisning til den norske formen aksille. Under TIA står forklart transitorisk ischemisk attack, mens det under oppslagsordet ischemisk viser seg at formen iskemisk er anbefalt. Under forkortelsen STD står forklart seksuelt overførte sykdommer, mens det annetsteds står seksuelt overførbare sykdommer. Sick building syndrome, for-

klart som inneklimasyndrom, har ingen henvisning til syke bygg, som er eget oppslagsord.

Andre uklarheter

Det er lagt ned stor innsats i utarbeidingen av minibiografiene, men også her er det ting å stusse over: Hvorfor angis minibiografier for Fahrenheit og Joule, men ikke for Celsius, Pascal eller Sievert? Heller ikke Landsteiner eller Freud har fått noen. Fuge-s er en annen gjenganger. Heter det livskvalitetsjusterte og livsløpstudie eller burde det kanskje heller være en fuge-s i begge eksempler? Noen forkortelser er nevnt, men ikke forklart. Det gjelder bl.a. SE (standardfeil) og SD (standardavvik), som er så alminnelig forekommende i medisinsk litteratur at de burde vært definert.

Jeg snublet også over en del trykkfeil: Sternheimer (i Sternheimer-Malbins fargevæske), ikke Sterheimer; østerriksk, ikke østerrisk (s. 274), Hodgkin, ikke Hodkin, koksygodyn, ikke koksygogeni.

Neste utgave

I noen tilfeller kunne jeg ønske veiledning i hvordan enkelte ord skal uttales, f.eks. fugue, foudroyant, malaise og malation. Et element som derimot gjerne kan utgå, er listen over referanseverdier bakerst i boken. Hvem vil gå til en medisinsk ordbok for å sjekke referanseverdier på laboratorieanalyser?

Innvendingene kan virke petimeteraktige. I en autoritativ ordbok som leger og andre interesserte vil søke for å avklare skrivemåter og ordvalg, må man imidlertid forvente at slike språkproblemer er under kontroll. Det er skuffende at Kunnskapsforlaget, landets fremste ordbokforlag, ikke har sørget for tilstrekkelig kvalitetssikring ved revisjonen av en så viktig ordbok. Mange leger og andre helsearbeidere vil likevel ha stor nytte av den.

Erlend Hem

erlend.hem@medisin.uio.no
Tidsskriftet

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Litteratur

1. Hem E. Medisinsk ordbok i ny utgave. Anmeldelse av: Nylenna M, red. Medisinsk ordbok. Tidsskr Nor Lægeforen 2004; 124: 2650.
2. Nylenna M. Medisinsk ordbok. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2009.
3. Kunnskapsforlaget. ordnett.no [26.2.2010].
4. Gundersen D, red. Håndbok i norsk. Genitiv. Oslo: Kunnskapsforlaget, 1995: 87.

Manuskriptet ble mottatt 2.2. 2010 og godkjent 26.2. 2010. Medisinsk redaktør Raida Ødegaard.